וְסְפְּדָה הָאָרֶץ מִשְׁפְּחוֹת מִשְׁפְּחוֹת לְבָד

בִּית בָּית דְּוִיד לְבָּר מִשְׁפַּחַת בֵּית דְּוִיד לְבָּר וּנְשֵׁיהֶם לְבָּד מִשְׁפָּחַת בַּית נָתָן לְבָד וּנְשֵׁיהֶם

ְיְבֶּר. 2. וְשָׁפַּכְתִּי עַל בֵּית דְּוִיד וְעַל יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלֵם רוּחַ

חו ותחנונים והביטו אלי

אַת אֲשֶׁר דְּקְרוּ וְסְפְּדוּ עָלֶיו בְּמִסְפֵּד עַל הַיְּחִידּ עָלֶיו בְּמִסְפֵּד עַל הַיְּחִיד

ֶרֶ, בְּנִיִּיםְפֵּר עַל הַיְּחִיד וְהָמֵר עָלִיו בְּהָמֵר עַל הַבְּכוֹר:

זַּיִּבְבּוּי. 3. כֹּה אַמַר יִיָּ צְבָאוֹת כִּי

יפלא בעיני שארית העם

הַשָּׁוֹא וְכַעֲבוֹת

ַּבְּיָתִּים הְהֵם הַזֶּה בַּיָּמִים הְהֵם בְּעֵינֵי יִפְּלֵא נְאֻם

:צְבָאוֹת ַבְּיַבְּוּנְיּ זכריו 4. הוֹי משְׁבֵי בְּחַבְּלֵיְי הַשָּׁוִא ובי

העגלה חטאה:

יְּשְׁבֶּלְּוֹ וְשְּׁאֲוֹה ישעיהו ה יח 5. אֲסַפְּרָה אֶל חֹק יְיָ אָמֵר אַלָּי בְּנִי אַתְּה אֲנִי

אָבַּוּ מַּצִּי ~~בְּבָּ בּבְּיִי בּּ~~ הַיּוֹם יְלִדְהָיף: תהלים ב ז

6. שאל ממני ואתנה

אַפְּסֵי אָרֶץ: תהלים ב ח אַפְּסֵי אָרֶץ: תהלים ב ח

יַבְּבֶּ דְּגֶּ ןְ, הייב 7. חַיִּים שְׁאַל מִמְּקְר נָתַהָּה לוֹ אֹרֶךְ יָמִים

עולם ועד: תהלים כא ה

8. וַיְּרֶח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל לְבּוּ לֹא אֹפִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת

הַאַדַמָה בַּעבור הַאַדָם כִּי

יָבֶּר לֵב הָאָדְם רַע מַנֶּעְרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד מִנְּעָרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד

לְהַבּוֹת אֶת כָּל חַי בַּאֲשׁר

ָלְבַבְּכֶם וְעָרְפְּכֶם תַקְשׁוּ עוֹד: דברים

10. לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי

אֶלֹהִים וְרוּחַ נְּכוֹן חַדֵּשׁ בְּקְרְבִּי: תהלים נא יב 11. אָם רְעַב שׂנָאָךְ הַאָּכִלְהוּ לְחָם וְאִם צְמֵא

. לבד:

זכריה יב יב

אין], ט) שייך לעמוד השני, י) [איכה פסוק זכו נזיריה],

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה וכיון וכו' ולא כדכר ששליח צבור

גליון הש"ם

גמרא יצה"ר כתחילה דומה. עי' מדרע רנה בראשית פכ"ב: שם שנאמר והסרתי. וכן בסמוך (ע"ב) ואידך והסרתי וכו' וכן ברכות דף לב ע"א בכולהו מייתי קף נכ ע מ בכונה) נוייני הך קרא ולא ידעתי אמאי לא מייתי ממוקדם יחוחאל יא יט והסירותי לב האבן מבשרם ונחתי להם לב בשר:

רבינו חננאל וספדה הארץ משפחות וכו'. אמר ר' יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בתחילות היכות היים הכלי ל) כוביא, פירוש הכלי שמשליך האורג בנפש המסכת ועליו הערב כרוך נקרא בוכיא. ובסוף דומה לחוט העגלה, שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וגו׳. ז' שמות נקרא יצר הרע. הק'ב"ה קראו רע, שנא' כי יצר לב האדם רע מנעריו. משה קראו ערל. שנאמר ומלתם את ער, שנאמו ומיזום און (בשר ערלתכם) [ערלת לבבכם]. דוד קראו טמא, שנאמר לב טהור ברא לי אלהים, מכלל דאיכא טמא. שלמה קראו שונא, שנאמר ואם רעב שונאד שנאמר הרימו מכשול וגו׳. יחזקאל קראו אבז. שנאמר את הצפוני ארחיק מעליכם וגו'. ³) וגם זה יצר הרע הצפון בלבו של אדם ארחיק מעליכם, שהוא החריב המקדש ראשון והשני, ומניח האומות ומתגרה בישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולם. וכן הגדול מחבירו

בערוך ערך כוכיא וידוע דע"פ הרוב ד' הערוך נתייסד ב) אולי ל"ל וגם בברייתא

יצרו גדול הימנו.

וספדה הארץ. בנבואת זכריה ומתנבא לעתיד שיספדו על משיח בן יוסף שנהרג במלחמת גוג ומגוג וכתיב משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד שאפי׳ בשעת הלער לריך להבדיל אנשים מנשים: שעסוקין בהספד. באותה שעה והמלטער אינו מיקל ראשו מהר ועוד שאין ילר

הרע שולט כדקאמר קרא והסירותי את לב האבן ולקמן אמר שהקב"ה שוחטו כו' אמרה תורה כו': כאן שעסוקין בשמחה. וקרובה לקלות ראש ועוד שינה"ר שולט עכשיו לא כל שכן: והביטו אלי את אשר דקרו. יסתכלו בהרוג שלפניהם: וספדו עליו כמספד על היחיד. כאדם המספיד על בן יחיד שהיה לו ומת: לדיקים בוכים. שמוכרים בלערם שהיה להם לכבוש הרשע הזה בחייהם: כי יפלא צעיני וגו'. סיפיה דקרא גם בעיני יפלח: של בוכיח. עכביש שקורין איריני״א: ולבסוף. משאדם נמשך אחריו מעט מתגבר והולך בו: מושכי העון בחבלי השוא. בתחלה היו מביאין אותו עליהם ע"י חבלים שאינן של כלום: וכעבות העגלה. חבל עבה שקושרין בו את הפרה למחרישה: אספרה אל חוק. אספר דבר זה להיות לחק ולזכרון: היום ילדחיך. היום אגלה לבריות שבני אתה: אם רעב שנחך. ילרך הרע רעב ותחב לעבירה: האכילהו לחם. הטריחהו במלחמתה של תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי (משלי ט): השקהו מים. תורה דכתיב בה הוי כל נמא לכו למים (ישעיה נה): ישלימנו לך. שיהא שלם יצרך עמך ואוהבך ואל ישיאך לחטוא וליאבד מן העולם: הלפוני. כדמפרש לפון בלבו של אדם: פניו אל הים הקדמוני. המקדש הראשון שהוא כים שהיו הכל נהבלים שם כים שכל הנחלים הולכים אליו: ועלה בחשו ולחנתו. ומפני שהעלה בחשה וסרחון שהניח האומות ונתגרה בישראל: נקדים וניזיל באורחא. נשכים בהשכמה קודם היום. השכמה קרי קדמותה בש"ס: כי הוו פרשי מהדדי. שהיו משתי עיירות והגיעו לפרשת דרכים פירש זה לכאן וזו לכאן: אורחא רחיקא. דרך רחוקה היא בין שתי מקומותינו ואי אפשינו עוד לילך יחד: ולוומין בסימא. אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים לוות שלנו: אי מאן דסני לי. אם היה שונאי מתייחד עם האשה לא הוה מצי אוקומי אנפשיה מלחטוא ועל עצמו

בריח הדלת כאדם שמחשב ומצטער:

שנאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו

מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה'

ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך ישעיה קראו מכשול שנאמר 2יסולו סולו פנו דרך

הרימו מכשול מדרך עמי יחזקאל קראו אבן °שנאמר נו הסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר יואל קראו צפוני שנאמר יואת הצפוני ארחיק מעליכם ת"ר ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה

יצה"ר שצפון ועומד כלבו של אדם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן

את פניו אל הים הקדמוני שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו וסופו אל הים האחרון

שנתן עיניו במקדש שני והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו ועלה באשו ותעל צחנתו שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל כי הגדיל לעשות אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם כי הא דאביי שמעיה

לההוא גברא דקאמר לההיא אתתא נקדים וניזיל באורחא אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא וצוותין בסימא אמר אביי אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא ומצמער אתא ההוא סבא תנא ליה

ווספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד אמרו והלא דברים ק"ו ומה לעתיד לבא שעוםקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד עכשיו שעסוקין בשמחה ויצה"ר שולט בהם על אחת כמה וכמה הא הספידא מאי עבידתיה פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג וחד אמר על יצה"ר שנהרג בשלמא למאן דאמר על משיח בן יוסף שנהרג היינו דכתיב יוהביטו אלי את אשר דקרו וספדו עליו כמספד על היחיד אלא למאן דאמר על יצר הרע שנהרג האי הספידא בעי למעבד שמחה בעי למעבד אמאי בכו כדדרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחום השערה הללו בוכין והללו בוכין צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חום השערה הזה ואף הקב"ה תמה עמהם שנאמר נכה אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא יא"ר אסי יצה"ר בתחילה דומה לחום של יבוכיא פי ולבסוף דומה כעבותות העגלה שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חמאה תנו רבנן משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקב"ה שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר אספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה גוים נחלתך וכיון שראה • משיח בן יוסף שנהרג אומר 'לפניו' רבש"ע איני מבקש ממך אלא חיים אומר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך שנאמר יחיים שאל ממך נתתה לו וגו' דרש ר' עוירא ואיתימא ר' יהושע כן לוי שבעה שמות יש לו ליצה"ר הקב"ה קראו רע שנאמר °כי יצר לב האדם רע מנעוריו משה קראו ערל שנאמר יומלתם את ערלת לבבכם דוד קראו ממא שנאמר ילב מהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא היה אומר: סלא נפשיה. נשען על ממא שלמה קראו שונא שנאמר ייאם רעב

סוביון שהגיע לענות אמן מניף בסודר וכל העם עונין אמן. בערוך חשיא ליה לרבינו נסים הא דאמר בריש גמרא דשלשה שאכלו (ברכות דף מו.) אין עונין אמן יתומה והא הכא לא שמעו הברכה אלא בהנפת הסודרין יודעין שהגיע עונת אמן והן עונין אמן יתומה ומפרש בשם רבנן

דבני מערבה שעל מי שהוה חייב ברכה קאמר ובענייתו אמן רולה לנאת ידי חובתו לריך שישמע ואחר כך יענה אמן ולא יענה אמן יתומה והא דעונין אמן בהנפת סודרין היינו בקריאת ספר תורה ולא בתפלה ולא בדבר ששליח (א) מוליא רבים ידי חובתן וכן מפרש בגמרא דפירקין בירושלמי בימה של עץ באמלע וחזן הכנסת עליה עמד אחד מהן לקרות היה הממונה מניף בסודרין והם עונין אמן על כל ברכה וברכה ובברכות ירושלמי בסוף אלו דברים קאמר איזו היא אמן יתומה הונא אמר רב הן הן דחייב לומר ברכה ולא ידע מה הוא עונה ורב כהן לדק גאון אמר חייב לבור לשתות ולשמוע כל ברכה וברכה מפי החזן ואח"כ יענה אמן לאחר שתכלה הברכה מפי המברך" ועוד יש לומר יודעים היו לכוון סדר הברכות שזו אחר זו במנין שמונין כסדרוף: שאם ברול הוא מתפוצץ. שנחמר

וכפטיש יפולך סלע ותימה הא משמע שהפטיש הוא ברזל מפולך סלע וכמו כן קשה פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לד. ושם:) דקאמרינן מה ברזל מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וכן קשיא במסכת שבת פרק אמר רבי עקיבא (דף פח: ושם) מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שילא מפי הקב"ה מתחלק לשבעים לשון ובההיא דסנהדרין היה מגיה רבינו שמואל מחלק ולא גרסינן מתחלק ולא יתכן להגיה כן כלל דמה לו להזכיר הפטיש ה"ל למימר מה סלע מתחלק ועוד בהך דשמעתין משמע שהברזל מתפולך ואית דגרים הכא אם ברזל הוא מפעפע שנאמר הלא כה דברי כאש ואש מפעפע את הברזל ואם סלע הוא מתפולך שנאמר וכפטיש יפולך סלע ורבינו תם מקיים גירסת הספרים ומפרש וכפטיש יפולך סלע שהסלע מפולץ את הברזל כדאמרינן במדרש י (אגדה) מעשה באחד שקנה סנפירין ובא לבדקו נתנו על הסדן והכה בקורנס נבקע הסדן

השקהו מים: נוּשְּאֵוּ ווּ שָׁנִם. משלי כה כא 12. וְאָמֵר טלוּ טלוּ פַּנּוּ דֶרֶךְ דְּרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי:

ישעיהו נז יד יָבֶם לַב חְדְּשָׁה אֶתַּוּן הְאָבֶן מִבְּשַׂרְכִם ייי קאָבָן מִבְּשַׂרְכִם ייי לרת ' 13. וְנָתַתִּי לְכֶם לֵב חְדָשׁ לָכֶם לֵב בְּשִׂרְכֶם וְנְתַתִּי לָכֶם לֵב בְּשִׂרְכֶם וְנְתַתִּי בְּאָן בְּבֶם וְחֲאוֹיוֹ:

יחזקאל לו כו 11. וְאֶת הַצְּפּוֹנִי אַרְחִיקּ מֵעֵלֵיכֶם וְהַדְּחְתִּיו אֶל מַעֵלֵיכֶם וְהַדְּחְתִּיו אֶל אֶרץ ציָה וּשְׁמָמָה אֶת פָּנְיוֹ אֶל הַיָּם הַאַּדְמֹנִי וְספוֹ אֶל הַיָּם הָאַחְרוֹן ְנְעָלָה בָּאְשׁוֹ וְתַעַל צַחֲנָתוֹ בִּי הִגְּדִּיל לַעֲשׁוֹת: יואל ב כ ְּגְּשָׁחֵהְ 15. וַיִּרְא יְיָ בִּי רַבְּה רְעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל יַצֶּר מַחְשָׁבֹת לְבּוֹ רַק רַע כָּל בראשית ו ה

לעזי רש"י

מוסף רש"י

שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. מעט מעט, בתחילה בחבלי השוא כמוט של קורי עכביש, ומשנמגרה בהם מתגבר והולך עד שנעשה כעבות העגלה, שקושרין בו את הקרון למשוך (ישעי

כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו שאמר רבי יצחק יצרו של אדם שמתגבר עליו בכל יום שנאמר בּוּרק